

Gerencialisme universitari i publicació científica

Fernando Ampudia de Haro

UNIVERSIDADE EUROPEIA / CIES – INSTITUTO UNIVERSITÁRIO DE LISBOA

fernando.ampudia@universidadeeuropeia.pt

Rebut: 24/04/2018

Acceptat: 29/11/2018

RESUM

L'objectiu de l'article és fer una aproximació al fenomen del gerencialisme universitari i la relació que té amb el sistema de publicació científica. En el vessant acadèmic, l'adopció de tècniques i discursos associats a l'univers de la gestió inclou una visió específica sobre per què i com es publica, a més de la finalitat que cal donar a allò que s'ha publicat. Aquest treball explora el discurs que legitima tal visió i reconstrueix l'arquetip conductual i emocional que prescriu. Aquesta reconstrucció és possible a partir del material empíric que proporcionen diferents manuals, seminaris i cursos dirigits al professorat universitari amb la intenció de millorar-ne la productivitat publicadora. Per últim, es fa una reflexió crítica sobre les implicacions que aquest discurs i arquetip tenen en contextos acadèmics semiperifèrics en termes de producció i consum de coneixement científic.

Paraules clau: factor d'impacte (FI), carrera acadèmica, Norbert Elias, neoliberalisme, EC3metrics, Emerald, Springer.

ABSTRACT. *University Managerialism and Scientific Publishing*

The paper sets out a general approach to university managerialism and its links with the scientific publication system. In an academic context, techniques and practices bearing on the management field include a specific view on why and how to publish, as well as what ends publication should serve. This work explores the discourse legitimising that view and reconstructs the behavioural and emotional human archetype it enshrines. The empirical materials used are handbooks, guides and presentations aimed at university staff with a view to boosting their publishing output. The paper ends with a critical assessment of the discourse and archetype's implications in semi-peripheral academic contexts in terms of the production of scientific knowledge.

Keywords: impact factor, academic career, Norbert Elias, neo-liberalism, EC3metrics, Emerald, Springer.

SUMARI

Introducció

Gerencialisme: caracterització i presència en la universitat

El docent-investigador com a publicador d'impacte

· Per què es publica?

· Com es publica?

· Què cal fer amb el que s'ha publicat?

Crítica del model

Conclusió

Autor per a correspondència / Corresponding author: Fernando Ampudia de Haro, Centro de Investigação e Estudos de Sociologia (CIES-IUL) do Instituto Universitário de Lisboa. Edifício Sedas Nunes. Av. das Forças Armadas 1649-026 Lisboa (Portugal).

Citació suggerida / Suggested citation: Ampudia de Haro, F. (2019). Gerencialisme universitari i publicació científica. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 133(1), 47-62. DOI: <http://doi.org/10.28939/iam.debats.133-1.4>

INTRODUCCIÓ

Gestionar és el que fan els gestors; gestió, el conjunt de coneixements i tècniques que apliquen en la seua activitat. Aquests coneixements i tècniques s'adquireixen, habitualment, cursant un grau superior d'administració i direcció d'empreses o un dels múltiples MBA (Master of Business Administration) que ofereixen universitats i escoles de negocis. Els plans d'estudi combinen assignatures relacionades amb la comptabilitat, les finances, l'estratègia empresarial, els recursos humans, el dret, el màrqueting, la teoria organitzacional i els sistemes d'informació. No obstant això, aquest retrat intencionalment precipitat quedaria incomplet si no parlàrem, genèricament, de la mentalitat que és present en aquells que gestionen organitzacions. Gestionar no és una qüestió asèptica o, com s'acostuma a dir, tècnica. Inclou també valors i normes sobre el comportament i les actituds necessàries i desitjables en tots aquells que integren una organització. Els qui hi ocupen llocs de responsabilitat i poder, els que comunament anomenem mànagers, gerents, directors, directius, quadres intermedis o coordinadors, són portadors privilegiats d'un discurs prescriptiu que, a més de reunir tals valors i normes, determina com cal governar, no només l'organització pròpia, sinó també els seus membres. Implica, doncs, una subjectivitat individual indissociable d'aquells requisits tècnics.

Aquest article s'organitza d'acord amb aquest pressupòsit per tal d'analitzar un tipus concret de subjectivitat vinculada al model gerencialista de direcció d'universitats i la seua manifestació en el camp de la producció científica. Em referisc a l'arquetip de docent-investigador amb relació a la publicació d'articles científics. Avui, el famós «publica o mor» és una font de pressió per a qui ensenya i investiga a la universitat; una mena de lema imperatiu que arriba acompanyat del factor d'impacte (FI) de les revistes científiques, del nombre de citacions rebudes o de la indexació de les publicacions en índexs internacionals com criteris d'avaluació, mesura del rendiment i promoció professional. Així doncs, l'objectiu d'aquestes pàgines és explorar aquest arquetip de docent-investigador en la faceta

publicadora i relacionar-lo amb la pràctica i mentalitat gerencialistes que dominen l'administració de les universitats.

Pel que fa a això, en la primera part d'aquest treball, s'hi efectua una caracterització del fenomen gerencialista i se n'identifiquen les dimensions principals per, des d'aquest punt, il·lustrar com s'ha materialitzat en el context de la universitat i quina repercussió ha tingut en l'àmbit de la publicació científica.

La segona part se centra en l'arquetip de docent-investigador que dibuixa el gerencialisme universitari. Aquest arquetip es pot reconstruir a partir del material didàctic que se li ofereix al docent-investigador per tal de millorar la productivitat científica, que passa necessàriament per modelar-ne la conducta publicadora. Avui és freqüent que les universitats oferisquen cursos, tallers o seminaris en els quals s'ensenya a publicar en les anomenades revistes científiques d'impacte ajustant la conducta publicadora a un patró publicador desitjable.

Entenc que aquest material didàctic constitueix una font apta per a analitzar el tipus de subjectivitat que s'espera del docent-investigador. Faig servir aquí una lògica anàloga a la desenvolupada per Norbert Elias en l'anàlisi dels codis de conducta que se succeeixen al llarg del procés civilitzatori, reconstruïts segons els manuals de cortesia, urbanitat i bones maneres (Elias, 1987). Del que es tracta és, per tant, d'estudiar el codi que es conforma entorn de la publicació científica, la reconstrucció de la qual és possible a partir de guies, textos i presentacions distribuïts en aquests cursos, tallers i seminaris. La tria del material analitzat s'ha fet d'acord amb l'experiència professional de qui escriu aquest article, inicialment en universitats espanyoles i actualment discorre en universitats portugueses. No pretenc inferir-ne cap tipus de representativitat general o particular especial. Com es podrà comprovar, el material és il·lustratiu d'una manera d'entendre la publicació científica que no és exclusiva d'Espanya o Portugal i de la qual les respectives comunitats universitàries hi participen, no sense ambigüitats o tensions.

L'anàlisi d'aquest material s'efectua distingint tres dimensions. La primera es relaciona amb el *perquè*, és a dir, amb els arguments que justifiquen i legitimen la necessitat de publicar i els procediments que es consideren correctes per a fer-ho. La segona està relacionada amb el *com*, és a dir, amb el mètode que ha de conduir a l'elaboració d'un treball publicable. La tercera i última se centra en *què cal fer amb el que s'ha publicat*, és a dir, la finalitat atribuïda a l'acte de publicar. En síntesi, la rutina d'anàlisi segueix una lògica interrogativa simple, a través de la qual es descompon el sentit globalment prescriptiu del material didàctic, suport fonamental del codi conductual i emocional que versa sobre la publicació científica.

Finalment, la tercera part s'ocupa d'analitzar críticament aquest codi. L'arquetip de docent-investigador que proposa comporta una sèrie de conseqüències sobre la pràctica publicadora que no són innòcues, ja que es relacionen amb el furt intel·lectual que suposa presentar la investigació com un exercici majoritàriament individualitzat i, en conseqüència, desproveït de cap enquadrament socioestructural.

GERENCIALISME: CARACTERITZACIÓ I PRESENCIA EN LA UNIVERSITAT

D'acord amb Alonso i Fernández Rodríguez (2013), el gerencialisme és la ideologia d'aquells que posseeixen el poder en les organitzacions, és a dir, tot el conjunt de creences, idees i valors que fan referència al govern efectiu i volgut d'una organització. Encara que el fenomen del gerencialisme s'ha estudiat amb més freqüència en el terreny empresarial, no es limita a aquest domini i és extensible a qualsevol organització complexa (Fernández Rodríguez, 2007a). La ideologia gerencialista es manifesta històricament en diferents modalitats de discurs que es transformen en paral·lel a les alteracions que experimenta el sistema capitalista i els seus cicles d'acumulació (Fernández Rodríguez, 2007b). Aquests discursos es concreten en llibres i manuals de *management*, formació impartida

en universitats i escoles de negocis, esdeveniments, conferències, tutorials o xarrades on es transmeten els continguts i les directrius dels models de gestió en voga.

De manera general, els principals supòsits assumits pel gerencialisme són els següents:

1. Les organitzacions, independentment de la finalitat i la naturalesa, es poden dirigir basant-se en els coneixements, els procediments i les tècniques que proporcionen les ciències de la gestió, la direcció o l'administració (Klikauer, 2015).
2. Tals coneixements, procediments i tècniques són legitimats en virtut de la seua idoneïtat per a garantir l'eficiència, l'eficàcia, la competitivitat, la sostenibilitat, la flexibilitat, la resiliència o l'excel·lència en tant que propietats comunament predicades de les organitzacions. Això és, aquesta legitimació deriva del seu estatut com a saber apte per a assolir aquests objectius (Klikauer, 2015).
3. L'entorn en el qual s'integra l'organització presenta desafiaments i condicionants que requereixen l'ús de coneixements, procediments i tècniques gerencials. El saber gerencial confereix a aquest entorn trets diferents en funció de les alteracions històriques dels cicles de rendibilitat capitalista. Ha estat vist com un entorn previsible i calculable científicament (model taylorista-fordista), equilibrat i pròsperament pacificat en virtut del pacte social keynesià (model de les relacions humanes) o dinàmic i flexible (model japonès de diferenciació i qualitat). Actualment, aquesta caracterització augmenta el dinamisme, al qual afegeix elements nous. Davant de l'estabilitat i la rutina, s'enalteix el caràcter canviant del mercat i la incertesa que això provoca en una conjuntura de competitivitat intensa. El canvi constant es redefineix com una situació oberta a múltiples oportunitats propiciades, precisament, per la incertesa. Es parla, globalment, d'una economia del coneixement estructurada en xarxes. A aquesta caracterització, hi correspon una sèrie d'atributs valorats positivament en el si de les organitzacions: l'actitud proactiva i

emprenedora, el lideratge, la innovació, l'eliminació dels processos burocràtics, el treball en equip, l'adhesió a la cultura organitzacional o l'augment de l'ocupabilitat mitjançant projectes i oportunitats que l'organització proveeix als seus membres (Chiapello i Farclough, 2002; Alonso i Fernández, 2012, 2013).

4. El coneixement, els procediments i les tècniques gerencials s'apliquen preferentment en contextos en els quals predominen les lògiques mercantils, enteses com les més adequades per a la reproducció material de la vida humana i com a model de relacions socials. S'assumeix que és en l'àmbit del mercat on el saber gerencial es torna particularment eficaç.

Els pressupòsits generals del gerencialisme resulten inevitablement abstractes. El fet de materialitzar-se en una organització concreta permet fer-se una idea més completa del seu abast. Tenint en compte l'objectiu d'aquest treball, és el moment de centrar-se en la universitat i en la seua visió gerencialista, de la qual es deduirà un enfocament propi sobre la producció i la publicació científiques.

La visió gerencialista de la universitat parteix de la caracterització de l'entorn en què opera; un entorn definit pel vincle positiu que s'estableix entre la ciència-tecnologia i el desenvolupament econòmic. La importància d'aquest vincle és ressaltada per organismes internacionals com la Comissió Europea i el paper essencial que reserva a les universitats per tal d'assolir els objectius establerts en l'Estratègia de Lisboa (CCE, 2005). El desenvolupament econòmic que afavoreix el progrés de les societats es fonamenta en l'alienació del coneixement amb la seua aplicació industrial i el seu valor econòmic, és a dir, en la solidesa de la seqüència «saber-indústria-mercat» (De Angelis i Harvie, 2009; Santiago et al., 2013; Marugán i Cruces Aguilera, 2013).

En aquest entorn i en línia amb aquest paper, la universitat es concep com una institució que opera en un mercat global en el qual es competeix per atraure alumnes, docents i investigadors que augmenten el

valor econòmic del coneixement que s'hi produeix, la reputació de la mateixa institució, les seues possibilitats de finançament i, per tant, la seua quota de mercat. La constitució, per exemple, d'un espai europeu d'educació superior arran del Procés de Bolonya, iniciat en 1999, suposa una mostra de la configuració mercantil del camp universitari. En aquesta configuració, les universitats pugnen per captar estudiants, es persegueix una convergència en les titulacions en resposta a les demandes del món laboral, es fixa un sistema de quantificació de l'aprenentatge i de la seua convalidació mitjançant crèdits ECTS (European Credit System Transfer o sistema europeu de transferència i acumulació de crèdits) i es pretén fomentar la mobilitat acadèmica i geogràfica de tots els participants.

Una part essencial d'aquesta configuració mercantil és l'autonomia financera i pressupostària que s'atorga a la universitat. Com a agent que actua en un mercat, la seua visibilitat ja no pot dependre únicament de la cobertura que ofereisca l'estat corresponent. La seua capacitat per a competir i l'èxit que n'obtinga constituïran vies d'accés a noves fronteres de finançament (Hyde et al., 2013). La dinàmica competitiva alimenta i requereix formes de mesurar el rendiment que, al seu torn, permeten fer comparacions amb altres universitats. Aquí destaquen els rànquings universitaris, en els quals s'ordenen les institucions a partir de criteris com la producció científica, el prestigi del professorat, els premis, les patents, la rellevància pública, la facturació, els beneficis o el creixement de l'alumnat. Aquesta cultura de l'auditoria (Strathern, 2000) i de la mesura està representada per classificacions com el Higher Education Supplement, que elabora el diari *The Times*, o el Jiao Jong University Ranking, més conegut com el Rànquing de Xangai. A més de reflectir la situació del mercat educatiu i les posicions dels seus participants, serveixen també com a guia per a estudiants, professors i investigadors a l'hora de prendre decisions. En conclusió, un instrument que sintetitza informació rellevant necessària per a tots aquells que es mouen en el mercat universitari.

El concepte pel qual es lluita simbòlicament en aquesta dinàmica competitiva és l'excel·lència. No posseïx

una definició unívoca i sol comprendre's com una amalgama de qualitat, distinció, reputació i rellevància del coneixement; un ideal que orienta, però que també representa l'activitat de la institució i que no falta en cap declaració programàtica de cap universitat que se'n senta orgullosa (Gómez i Jódar, 2013; Herzog et al., 2015). Concebuda així, la mateixa universitat es converteix en un camp privilegiat per al saber i les pràctiques gerencialistes. En un marc de competència entre institucions, de generació de recursos financers propis, de valoració mercantil del coneixement i de disputa per quotes de mercat, el saber i les pràctiques gerencialistes es presenten com les més adequades per a assolir aquests objectius en un entorn canviant i volàtil. En definitiva, un saber i unes pràctiques imprescindibles per a qualsevol universitat que es desenvolupa en el marc de l'economia del coneixement.

Això comporta una concepció específica del quefer acadèmic (Kehm i Teichler, 2013). D'un professional s'espera que n'augmente la productivitat publicant en revistes amb un FI elevat, que siga capaç de dirigir projectes que captin recursos i generen reputació i valor de mercat, que lidere equips, que forme futurs investigadors o que dissenye activitats de transferència del coneixement per al sector industrial i empresarial. Pot ser que aquestes exigències no es plantegen totes a la vegada, encara que tampoc és estrany que això passe. Com irònicament han apuntat algunes veus, estaríem davant d'una espècie de «professor orquestra» polifacètic i atrafegat (Villasante, 2016). Tot i tractar-se d'un discurs dominant a l'hora de pensar la universitat, la docència o la investigació, hi ha visions alternatives que es resisteixen a aquest domini. Aquesta resistència passa per conceptualitzar la universitat com un *repositori* de coneixement o el professor com un inculcador de consciència crítica i ciutadana. Aquestes idees, òbviament, conviuen en tensió amb l'orientació i el discurs gerencialistes, i es manifesten, per exemple, en l'autopresentació que es fan les universitats en les seues pàgines web (Santiago et al., 2013) o en les pràctiques dels mateixos docents (Anderson, 2008). Que hi haja resistències no significa que no es pugui identificar allò que s'espera d'un individu en termes de producció i publicació científiques en aquest quadre gerencialista:

1. Una part significativa de l'avaluació i de les possibilitats de promoció professional depèn de publicar en revistes científiques indexades en bases com Web of Science o Scopus amb un FI elevat. No puc oferir aquí una explicació detallada sobre la lògica d'aquestes bases (Ampudia de Haro, 2017) o del FI (Archambault i Larivière, 2009). A efectes d'argumentació, només cal retenir la idea que la indexació o el FI es consideren indicadors de la qualitat de la investigació, de la seua rellevància i del reconeixement dispensat pels iguals. En conseqüència, es tracta d'indicadors que permeten mesurar l'activitat investigadora per tal de prendre decisions relatives a la gestió, la planificació i el finançament (Fernández-Ríos i Rodríguez-Díaz, 2014).
2. Aquests indicadors, construïts a partir de dades bibliomètriques, són un factor rellevant a l'hora d'elaborar els rànquings i les classificacions d'universitats en tant que són mitjans de promoció i de comunicació del prestigi institucional.
3. Al mateix temps, això augmenta la possibilitat que la inversió en investigació siga recompensada amb més rendibilitat i, per extensió, que siga possible captar nous recursos per a alimentar aquest cicle virtuós.

S'hi estableix una relació discursiva entre el context global definit per l'economia del coneixement, la valoració mercantil de la ciència, la seua gestió eficient i el FI de la producció científica com a indicador de la qualitat i el valor de mercat. En aquesta seqüència, la lògica gerencialista intervé per fixar què s'entén per producció científica rellevant i, per tant, determinar com s'ha de procedir perquè les publicacions siguen significatives. Com cal procedir implica intervenir no només en les pràctiques dels autors d'articles sinó també en els seus valors, és a dir, cal alinear-ne la identitat i la subjectivitat amb els objectius que es persegueixen en el context de la competència universitària.

EL DOCENT-INVESTIGADOR COM A PUBLICADOR D'IMPACTE

Hi ha un estil intel·lectual i emocional prototípic en l'acadèmia de tipus gerencialista. Alguns autors se han ocupat d'aquest tema (Hicks i Potter, 1991; Burrows, 2012; Gómez i Jódar, 2013; Fernández-Ríos i Rodríguez-Díaz, 2014; Goyanes, 2015) estudiant-lo a partir de metodologies qualitatives, fent-hi aportacions teòriques o elaborant reflexions de caire general. La via que explore en aquest article considera que el discurs prescriptiu entorn de la publicació científica està reconstruït a partir del material didàctic que s'ofereix als docents amb l'objectiu d'augmentar la publicació en revistes amb un FI elevat. Aquest discurs determina per què i com cal publicar, a més de què s'ha de fer amb allò publicat; és a dir, no només s'ocupa de fixar una rutina publicadora sinó també de promoure una transformació de la subjectivitat individual reconfigurant-ne la identitat com a docent-investigador-publicador.

Aquest material s'utilitza en seminaris, conferències, cursos i tallers en els quals s'ofereixen idees, recomanacions i mètodes per a incrementar la productivitat científica. De vegades, procedeix de les principals editorials científiques, que imparteixen aquesta formació en col·laboració amb les universitats. Una altra opció és que provinga d'organitzacions especialitzades en avaluació científica i anàlisi bibliomètrica. La selecció que hi faig d'aquest material no és sistemàtica i respon a la meua experiència professional. He participat com a alumne en algunes sessions d'aquest tipus, raó per la qual conec de primera mà els continguts que s'hi ensenyen. He volgut també que aquests continguts foren accessibles a qualsevol lector i, per aquest motiu, he optat per materials anàlegs als que em van distribuir i disponibles gratuïtament en Internet. Igualment, per mostrar la transversalitat de tals continguts, combine fonts publicades a Espanya i Portugal. En general, el discurs de la productivitat científica vinculada a la publicació té un caràcter transnacional, encara que pot experimentar adaptacions locals segons les cultures acadèmiques particulars (Blagojevic i Yair, 2010).

Oferisc, a continuació, una descripció del material que s'hi analitza:

- *Cómo publicar en revistas científicas de impacto*, de Daniel Torres-Salinas (2013), és un manual en què es recullen suggeriments i recomanacions per a publicar en revistes internacionals amb un FI elevat. El manual s'integra en el conjunt d'activitats desenvolupades per l'empresa EC3 Metrics Spin-Off — Indicadores Bibliométricos y Evaluación Científica, nascuda a partir del grup d'investigació EC3. Evaluación de la Ciencia y la Comunicación Científica, de la Universitat de Granada. Aquesta empresa, tal com s'indica en el seu web, ofereix serveis relacionats amb l'avaluació d'investigació, editorials i revistes científiques, l'assessorament per a la sol·licitud de sexennis d'investigació i la formació en bibliometria i comunicació científica.
- *Informe APEI sobre publicación en revistas científicas*, de Tomàs Baiget i Daniel Torres-Salinas (2013), concebut també com un manual en el qual s'aborda tot el que cal tenir en compte a l'hora de publicar en revistes internacionals amb FI elevat.
- Tres iniciatives emmarcades en la formació que la Universitat d'Aveiro (Portugal) destina a autors i investigadors. En aquest cas, al davant de tallers sobre publicació, hi ha representants d'algunes de les principals editorials mundials de revistes científiques. D'una banda, Springer, en dues sessions titulades «Publishing Scientific Research» (Hawkins, 2012) i «Springer Updates: ebooks, journals and publishing tips» (Alkema, 2015). De l'altra, Emerald amb la seua «Guía para publicar» (Toffolo, 2013). Springer i Emerald, juntament amb Taylor i Francis, Sage i Wiley-Blackwell, publiquen el 66 % dels articles recollits en el Web of Science, propietat del grup Thomson-Reuters. En 2013 i referint només les publicacions en la categoria de ciències socials, Emerald publicà el 16,4 % del total i Springer, el 7,1 %, és a dir, uns percentatges 4,4 i 21,3 vegades, respectivament, superiors al que posseïen l'any 1990 (Larivière

et al., 2015). En ambdós casos, hi trobem recomanacions i instruccions, de nou, per a publicar en revistes indexades i amb FI elevat, a més d'una presentació d'índole comercial sobre el portafolis de les dues editorials.

Si entrem pròpiament en la reconstrucció del codi lligat a la publicació científica, estructure la meua exposició d'acord amb les tres qüestions a les quals es pretén donar resposta: per què cal publicar?, com cal publicar? i què cal fer amb el que s'ha publicat? Aquesta metodologia, com ja vaig assenyalar en la introducció, és anàloga a la que fa servir Norbert Elias en el seu estudi sobre el procés civilitzatori occidental. A través d'aquesta accedim als punts centrals del model de conducta i subjectivitat que es desitja implantar en l'acadèmia. Malgrat tractar-se d'un element destacat, aquest model és un component més de l'entramat acadèmic en el qual s'emmarca l'acció del docent-investigador. Acomplir les prescripcions del codi no depén només de les hipotètiques bondats que l'individu hi pot atribuir. En aquest punt, és necessari considerar un conjunt de factors estructurals que n'impel·leixen el compliment: les condicions i oportunitats per a desenvolupar una carrera acadèmica, els procediments d'avaluació de l'activitat docent-investigadora (associada inevitablement a aquesta carrera) i l'hegemonia de la llengua anglesa o dels models teòrics d'origen anglosaxó són alguns d'aquests factors. Com es veurà més endavant, la conformació de la subjectivitat no és tan sols un producte del codi que es pretén inculcar. Encara que no forme part de l'objectiu primari d'aquest treball, les condicions socioestructurals sempre han de figurar en qualsevol explicació que tracte el tipus de subjectivitat produït en l'acadèmia.

Per què es publica?

Publicar mai s'entén en un sentit general. Més aviat fa referència, essencialment, a la publicació en revistes indexades i amb un FI rellevant. Fora d'aquest marc, la publicació adquireix una altra finalitat, que no és la destinada a determinar el nivell o la productivitat de l'autor: «La majoria de les polítiques científiques i l'avaluació del rendiment del científic s'articulen

entorn de les revistes JCR (Journal Citation Report) i de Thomson» (Torres-Salinas, 2013: 25). Aclarit aquest punt, dos són els arguments que es fan servir per a respondre per què es publica. Primer, perquè el FI està associat a valors positius. Segon, perquè publicar es genera una dinàmica favorable per a l'investigador.

Pel que fa al primer argument, el FI s'erigeix com l'indicador de la qualitat de la revista, fet que permetria atribuir un plus de qualitat també als articles que s'hi publiquen: «En tot cas, no hi ha dubte que el factor d'impacte és vist com un punt de referència de la qualitat de la revista en moltes comunitats acadèmiques» (Hawkins, 2012: 27). Aquesta qualitat deriva de la lògica competitiva que domina la publicació, a saber: la recompensa per a l'investigador en termes de reconeixement i progressió laboral és significativa, la qual cosa fa que siguin molts els articles que s'envien a aquestes revistes, i això permet que els editors en seleccionen aquells que excel·leixen. La competència, doncs, actua com un filtre qualitatiu (Torres-Salinas, 2013: 21). Pel que fa al segon argument, llegim la següent citació il·lustrativa de la dinàmica positiva que comença amb la publicació i conclou en més publicacions i millors:

La publicació en revistes genera beneficis tant a l'investigador com a la institució. L'investigador avançarà més en la seua carrera i serà reconegut com un expert en el seu camp científic, cosa que implica un cercle virtuós d'ascensos, accés a tribunals d'oposició i tesis, possibilitat d'exercir en comitès editorials de revistes científiques i de congressos, capacitat per a aconseguir finançament i recursos humans per al seu grup d'investigació i laboratori, que a la vegada es tradueix en noves investigacions i en noves publicacions en revistes de prestigi (Baiget i Torres-Salinas, 2013: 9).

Aquest «cercle virtuós» —en el qual coincideixen Toffolo (2013: 13) i Hawkins (2012: 4)— ofereix un conjunt de raons poderoses per a apostar per la publicació. Des d'aquesta perspectiva, qualsevol motiu adduït per a no publicar es qualifica d'inconsistent: defensar la llengua pròpia davant del domini de

l'anglès, tractar temes locals o nacionals en revistes internacionals ni s'entén ni hi té cabuda, evitar temps d'espera dilatats entre l'enviament de l'article i la seua avaluació o insistir que els llibres i els capítols dels llibres són més valuosos que un *paper* en una revista d'impacte són mostres inconfusibles d'aquesta inconsciència (Torres-Salinas, 2013: 31-32). Davant d'això, s'imposa una transformació: «Canvia l'enfocament. Adapta't a l'estàndard internacional. Canvia l'estratègia. Menys publicacions i millors. Canvia els temes. Busca problemes rellevants de l'àrea» (Torres-Salinas, 2013: 33).

Com es publica?

Cal publicar de manera que siga possible maximitzar els efectes positius de la publicació. Aquests efectes estan relacionats, inicialment, amb la inclusió de l'article en una revista amb un FI elevat per a, des d'aquest punt, accedir als beneficis que reportaria el consegüent augment del reconeixement, la reputació i les opcions de millora professional. Per això, cal començar per integrar o formar equips amb diversos investigadors, ja que la divisió especialitzada de tasques i la revisió creuada augmenten la productivitat publicadora. En aquest punt, l'únic que convé fixar prèviament, abans fins i tot de començar el treball, és l'ordre en què els autors figuraran en la publicació (Torres-Salinas, 2013: 37-38, 41).

Tampoc no cal oblidar l'ús de l'anglès. És la llengua internacional de la ciència (Hawkins, 2012: 6), i això exigeix que parlants nadius especialitzats revisen els articles. Una redacció deficient predisposa negativament els editors: «Les revistes odien els *papers* mal escrits i especialment els dels espanyols» (Torres-Salinas, 2013: 73). A continuació, arriba el moment d'escollir la revista a la qual es destina la futura publicació. Com que l'objectiu és compensar un nombre inferior d'articles publicats amb un FI superior de les revistes a les quals es destinen, cal que la selecció es faça de manera acurada (Toffolo, 2013: 19). Caldrà, a més, tenir en compte el consell editorial i la periodicitat, i mai no s'ha d'optar per aquelles que revelen una tendència decreixent en l'evolució del seu FI (Torres-Salinas, 2013: 48).

La tria del tema i de les fonts bibliogràfiques també ha de ser prudent. Pel que fa al primer, s'espera que siga actual i que tinga la capacitat de generar citacions, la qual cosa repercuteix favorablement en el FI de la revista i en la reputació de l'investigador (Hawkins, 2012: 14). Pel que fa a les fonts, se'ls demana rellevància i que siguen apropiades. Per aquesta raó, Torres-Salinas recomana: «evitar treballs exòtics d'autors poc coneguts i locals», «citar articles sobre el tema que haja publicat la revista», «no ometre citacions de competidors —poden ser els teus revisors—» i «evitar un nombre excessiu de referències a llibres, manuals o llibres de text» (Torres-Salinas, 2013: 61).

Què cal fer amb el que s'ha publicat?

La publicació científica no s'esgota quan l'article veu la llum. En aquest moment arranca un procés en el qual es dona a conèixer el resultat amb la pretensió afegida d'augmentar el grau de coneixement que es té de l'autor. En altres paraules, es persegueix millorar la visibilitat de l'investigador, que siga reconeixible com a productor d'investigació (Toffolo, 2013: 53-55). El terme que sintetitza aquesta idea és el de «discoverability» (Alkema, 2015: 12), sense equivalent exacte en castellà.¹ Aquest concepte agrupa significats relacionats amb les nocions de detecció, revelació de la informació, descobriment i identificació. En aquest sentit, la prova de foc per a la *discoverability*, o descobribilitat, és que l'autor siga fàcilment localitzat per qualsevol motor de cerca. Al mateix temps, aquesta facilitat es relaciona amb la capacitat que mostra el mateix autor per a emprendre accions de divulgació personal. És necessari desenvolupar iniciatives en les quals es comuniqui què és el que es fa i què és el que es publica. Els mitjans recomanats són les pàgines web individuals, participar en blogs i xarxes socials (Facebook, Twitter i LinkedIn), carregar les presentacions emprades en classes i congressos en la plataforma Slideshare o mantenir el currículum actualitzat en pàgines institucionals. Alhora convé no deixar de banda les xarxes especí-

1 [El Termcat recull el terme *descobribilitat* en català: http://www.termcat.cat/ca/cercaterm/discoverability?type=basic&thematic_area=&language=]

ficament acadèmiques i es recomana tenir perfils en ORCID, Google Scholar, Researcher ID, Scopus o Academia.eu (Baiget i Torres-Salinas, 2013: 87-88). Finalment, cal conèixer les reaccions que provoca un article seguint les citacions que genera a través de les xarxes acadèmiques esmentades o la repercussió social que té mitjançant el nombre de seguidors o de «m'agrada» en Facebook o Twitter. En resum, «cal tenir molt present que el contenidor, l'embolcall, el suport o la presentació —en definitiva, els aspectes formals— són tan importants com el contingut. No ho fem, però fins i tot estem temptats de dir que són més importants» (Baiget i Torres-Salinas, 2013: 90).

Per què, com i què cal fer comporten una manera d'actuar i unes decisions que no fan referència només a l'acte de publicar, sinó que també requereixen, per tant, una subjectivitat concreta i una manera de regular-la. En aquest sentit, resulta paradigmàtica, per clara i explícita, l'adaptació efectuada per Torres-Salinas (2013) del clàssic de la literatura d'autoajuda *Los siete hábitos de las personas altamente efectivas* —original de 1989 escrit per Stephen Covey— convertit en *Los siete hábitos de los investigadores altamente efectivos*.

Els tres primers hàbits s'enquadren en el nivell privat de l'investigador: mantenir una actitud proactiva sense esperar «que les coses passen» (Torres-Salinas, 2013: 10), i això es tradueix a proposar articles, debats i activitats; determinar objectius i visualitzar-los, cosa que en contribueix a la materialització, i organitzar el temps i les tasques d'acord amb la matriu de Covey, que distingeix combinacions entre les categories «important», «urgent», «no important» i «no urgent».

Els següents tres hàbits pertanyen a l'esfera pública de l'investigador. El primer, aplicar la lògica guanyar/guanyar (*win/win*) en compte d'adoptar una òptica de competència interna dins del mateix grup d'investigació. Al cap i a la fi, «una publicació ha de ser una victòria de grup» (Torres-Salinas, 2013: 11). El segon, comprendre i ser comprés, que apel·la a la revisió del punt de vista propi acceptant opinions alternatives. I el tercer i últim, aprofitar les sinergies de la divisió de funcions dins del grup. Encara falta,

però, un hàbit que engloba els sis anteriors: «Afilat la serra». L'expressió prové de l'original de Covey i remet a la història d'un llenyataire exhaust que tala fusta durant cinc hores i que es nega a afilar la serra perquè li suposaria perdre temps de treball (Covey, 2003: 176). L'acte d'afilar la serra es refereix metafòricament a la renovació constant que s'ha de dur a terme en les quatre dimensions bàsiques de la naturalesa humana: física, espiritual, mental i socioemocional. Si ho portem al terreny de la publicació, l'investigador altament efectiu fa aquesta renovació estant al dia de les novetats en el seu camp de coneixement, llegint treballs científics, aprenent nous mètodes, noves tècniques o nous idiomes (Torres-Salinas, 2013: 12). En síntesi, un programa de regulació conductual entorn de la publicació d'articles científics.

CRÍTICA DEL MODEL

Del discurs prescriptiu sobre la publicació científica, se'n desprén un model de docent-investigador-publicador amb quatre característiques fonamentals: l'autoheterovigilància estratègica, la racionalitat publicadora utilitària, el ritualisme intel·lectual i l'abstracció publicadora.

1. L'autoheterovigilància estratègica s'estructura a partir d'indicadors bibliomètrics, entre els quals hi ha el FI de les revistes o el nombre de citacions rebudes, que permeten calcular o estimar la rellevància de la producció científica, tant pròpia com aliena. I això, a la vegada, possibilita la planificació del comportament (Burrows, 2012; Berg et al., 2016); un control reflexiu de la conducta publicadora, condició essencial per a l'acumulació de capital científic (Bourdieu, 2008). Aquest, entès com una síntesi de coneixement tècnic i autoritat intel·lectual, habilita el posseïdor per a determinar, davant dels seus iguals, què és legítim o no com a pràctica o com a objecte d'estudi. A més, permet augmentar el marge d'acció de cada posició dins del camp acadèmic. Aquest marge d'acció, és, per exemple, el que s'obri amb l'activació del «cercle virtuos de la publicació». O, en altres

paraules, el trànsit des de l'article en revistes amb FI elevat, passant per ascensos, tribunals d'oposició i tesi, consells editorials, finançament i adquisició de recursos humans, fins a més articles amb els quals s'enforteix la posició respecte d'altres competidors.

2. La racionalitat publicadora utilitària remet a la maximització de l'esforç publicador. Es tracta d'una mena d'imperatiu que es podria abreujar així: procedeix de manera que les teues accions conduïsquen a l'augment de l'impacte de les teues publicacions. Aquesta maximització comporta una estimació o algun tipus de càlcul sobre els rèdits produïts per publicació. O, en vívida expressió d'Alvesson (2012), la instauració d'una mentalitat *ROIsearch*, barreja entre investigació (*research*) i l'acrònim ROI (*return of investment* o 'retorn sobre la inversió') propi del món dels negocis. Aquesta mentalitat al·ludeix a les preguntes per què i com publicar, així com a la finalitat que es dona al que es publica per a, precisament, determinar fins a quin punt és rendible o no una inversió en termes d'esforç investigador.

Ocorre que aquest tipus de mentalitat contradiu certs postulats institucionals que caracteritzen l'*ethos* científic clàssic: el comunisme, l'universalisme i el desinterés (McFarlane i Cheng, 2008). Sense ànim d'exhaustivitat, el comunisme es refereix al coneixement científic entès com un bé comú de lliure accés per a tota la comunitat. D'altra banda, l'universalisme al·ludeix a la possibilitat que l'investigador, independentment de les seues condicions culturals i socials, pugui contribuir al saber mitjançant l'aplicació del mètode i la lògica de la ciència. Per últim, el desinterés apunta a la supressió de les preferències personals a l'hora de validar o rebutjar les conclusions d'un treball científic, operacions que depenen exclusivament d'aquell mètode i d'aquella lògica. Davant d'aquesta tríada de valors, la racionalitat publicadora utilitària que alimenta la mentalitat *ROIsearch* afavoreix l'individualisme, el particularisme i l'interès.

L'individualisme es relaciona amb els poderosos incentius existents —reputació, reconeixement, ascens professional, finançament— per a una maximització personal de l'impacte de les publicacions en un context de competitivitat. Suposa, doncs, un desafiament a aquesta norma-valor que defineix el coneixement com una cosa que és de tots i, per tant, no és exclusiu de ningú. El particularisme està vinculat a les condicions específiques d'aquells investigadors que, per raons geogràfiques, lingüístiques o materials, ocupen una posició dominant en el flux de producció mundial de publicacions científiques. Això és, el punt de partida a escala global no és el mateix per a tots els que publiquen o pretenen publicar. Avance aquí aquesta qüestió que desenvoluparé més detingudament en la pròxima secció. Per últim, l'interès apunta a les eleccions oportunistes o estratègiques de temes, mètodes o enfocaments que potencialment poden maximitzar l'impacte de la publicació: qüestions candents que generen citacions al fil de tòpics en voga és la consigna a seguir (Espeland i Sauder, 2007; Fernández-Ríos i Rodríguez-Díaz, 2014).

3. El ritualisme intel·lectual al·ludeix a l'estandardització associada a la publicació científica. Si per què i com publicar, a més de què fer amb allò publicat, contempen un conjunt restringit i homogeni de procediments destinats a col·locar un article en una revista amb un FI elevat, el risc que se'n deriva és la producció seqüenciada d'articles amb aquella estructura, redacció i llengua o aquell enfocament, mètode i tema que més probabilitats tinga d'encaixar en aquestes revistes. Parle de ritualisme en la mesura que aquesta estandardització desproveeix la publicació de la seua finalitat primigènia, és a dir, la comunicació del coneixement, substituïda ara per la producció generalitzada d'articles científics.
4. L'abstracció publicadora es relaciona amb el nombre de publicacions i de citacions com a fonaments de la distinció científica. Es fa acompanyar d'un conjunt d'accions destinades

a promoure la figura de l'investigador que, al seu torn, també ambiciona incrementar-ne les referències als seus treballs. La seua comesa com a relacions públiques l'exposa al risc d'una autopromoció que redunde en l'exageració de la importància que s'hi atribueix, tant a ell com a les seues publicacions. Aquesta hiperbolització personal alimenta una tendència a la grandiositat en el grau de reputació i de notorietat que es comunica en les iniciatives de màrqueting individual (Alvesson, 2012).

Les quatre dimensions configuren un model de docent-investigador-publicador en el qual s'apel·la a les capacitats individuals concretades en estratègies de maximització d'oportunitats de publicació, d'autopromoció i d'autoavaluació. Simultàniament, la caracterització de l'entorn com un mitjà competitiu en el qual les normes són iguals per a tots condueix a una vigilància recíproca: entra en joc l'heteroavaluació, és a dir, el seguiment de la conducta publicadora aliena, així com el judici i l'opinió sobre el seu valor científic i reputacional. L'accent es posa, doncs, en l'individu i en la seua disposició a assumir i cultivar un patró de publicació científica estipulat.

No obstant això, un model d'aquesta naturalesa sostrau elements que considere essencials per a mantenir un debat informat sobre publicació científica. El cert és que fer un plantejament d'aquesta qüestió en termes essencialment individualitzats significa prescindir del quadre socioestructural en el qual es desenvolupa la investigació. L'amalgama d'acció individual i proactivitat investigadora ha de tenir-se-les amb la posició que ocupen els diferents països i els seus respectius sistemes científics en el sistema mundial de producció i distribució del coneixement (Alatas, 2003; Beigel, 2013). I en aquest sistema, la península Ibèrica s'alinea amb la semiperifèria en relació amb el centre, ocupat generalment pels Estats Units i el Regne Unit amb ramificacions puntuals a Holanda i Alemanya (Heilbron, 2014). Observant-ne les característiques del centre es comprenen millor els factors que singularitzen la semiperifèria. Al centre:

- a. el coneixement que s'hi produeix està relacionat amb qüestions i problemàtiques pròpies de societats centrals, i es prioritzen tradicions i models teòrics d'origen anglosaxó (Blagojevic i Yair, 2010);
- b. les universitats i els centres d'investigació mantenen un grau elevat de proximitat, contacte i col·laboració amb les principals editorials científiques;
- c. l'anglès és la llengua hegemònica en el camp de la publicació i de la comunicació científiques (Hamel, 2007);
- d. s'hi localitzen la major part de les entitats responsables d'elaborar els principals indicadors d'impacte, rànquings d'universitats i sistemes d'indexació.

D'altra banda, la semiperifèria,

- a. du a terme un procés de mediació que consisteix a canalitzar el coneixement que es produeix al centre i adaptar-lo des de l'anglès cap a les llengües perifèriques (Bennett, 2014a);
- b. desenvolupa moviments d'emulació del centre replicant-ne els patrons de publicació i internacionalització. Aquesta atracció actua com un factor de legitimació del docent-investigador-publicador. Entre les principals dinàmiques d'emulació, hi trobem la importació de models teòrics i tradicions de pensament centrals, que relega models i tradicions locals a un segon pla com una mena d'exotisme autòcton.
- c. desenvolupa també moviments de repulsió i allunyament amb relació al centre. Aquests moviments estan vinculats amb les condicions materials de les universitats i els centres d'investigació, precàries quan es comparen amb les centrals. A això cal sumar-hi les barres lingüístiques, que exigeixen inversions en traducció, a més de menys oportunitats de finançament de l'activitat investigadora. Tampoc no hem d'oblidar els temes i objectes d'estudi, relacionats amb la realitat nacional

o local i, per aquest motiu, poc susceptibles d'internacionalització, especialment si aquesta s'entén reductorament en clau anglosaxona (Blagojevic i Yar, 2010).

Quan el discurs prescriptiu sobre la publicació científica parla d'adaptar-se a l'estàndard internacional, de la maximització de l'impacte, del cicle virtuós de la publicació o de l'autopromoció personal, i ho fa vinculant-lo a la necessitat de ser proactiu i eficaç, el que ens pren és el vessant socioestructural del fenomen (Ampudia de Haro, 2017). La inclusió d'aquest vessant serveix per a plantejar-se si l'adopció d'aquest discurs, d'aquestes pràctiques, en definitiva, d'aquest model, resol les tensions derivades d'una posició semiperifèrica. I el que és més important, si el que es presenta com una competició global amb regles transversals per als competidors és, en realitat, una competició basada en condicions estructuralment desiguals en les quals les regles afavoreixen uns participants concrets que, al mateix temps, posseeixen certa capacitat per a determinar les condicions de la competició (Meriläinen, 2008). En ambdós casos, considere que la resposta és negativa: el model adquireix força prescriptiva defugint el vessant socioestructural. Només així aquest patró de publicació científica pot presentar-se com una qüestió que, substancialment, es resol en clau individual.

CONCLUSIÓ

Que es resolga en clau individual remet, segons l'òptica neofoucaultiana de la governamentalitat (Rose i Miller, 1992; De Marinis, 1999), a un tipus específic de racionalitat política que penetra la lògica d'aquest model de publicació. Parlar de racionalitat política és al·ludir al conjunt d'objectius que es persegueix quan s'exerceix el poder, als principis que els legitimen i a la concepció de la naturalesa dels individus governats. Aquest tipus específic és una racionalitat neoliberal que aposta per alinear aquells objectius amb la capacitat d'autogovern que se li presuposa a l'individu, concebut com un ser autònom (Hyndess, 1997).

Traslladant l'esquema al tema d'aquest article, resulten perfectament identificables els objectius del govern gerencialista de la universitat i de la publicació científica. En un context de competició en el qual es pugna per l'excel·lència, es persegueix la valoració econòmica del coneixement, la seua rendibilitat en clau de reputació, la captació de més quotes de mercat i l'atracció de recursos i mitjans de finançament. Enquadrada en aquesta lògica, la publicació és una de les eines al servei d'aquestes metes. Tanmateix, convé recordar que es tracta de publicació concebuda d'una manera específica, fet que pressuposa una conducta publicadora també concreta. Assumint que els individus són autònoms, l'articulació d'aquesta autonomia amb els objectius de govern s'efectua mitjançant l'oferta didàctica en el terreny de la publicació. A partir d'aquest instant, és l'individu qui, exercitant-se autònomament, adopta la preceptiva d'aquesta oferta, indissociable d'una perspectiva de manteniment o millora de la situació professional. No fer-ho és sinònim de falta d'adaptació, de formulació d'excuses, de renúncia del desenvolupament personal i professional o de carència d'actituds. El cert és que, des d'aquest punt de vista, la racionalitat neoliberal d'aquest model de publicació obvia tot el vessant socioestructural de la qüestió i diposita el gruix de la responsabilitat en la iniciativa individual.

Aquesta operació suposa condemnar qui publica a una espècie d'exercici autotruncat en el qual es reproduïx un determinat patró publicador basat en mitjans estructuralment insuficients i desiguals. Bennett (2014b) fa servir una expressió irònica i interessant per a designar aquesta realitat: la síndrome del majordom. Així doncs, estableix una identificació amb una hipotètica classe superior, representada pel centre. Aquesta identificació aporta un toc de distinció en l'estatut acadèmic i científic davant de la hipotètica classe inferior, representada per la perifèria. Estem davant d'una metàfora que capta vívidament la situació de doble vincle que viu la semiperifèria acadèmica. D'una banda, hi figuren el desig i la pretensió d'integrar-se al centre, la qual cosa reporta capital científic a l'investigador, legitimitat a

la gestió de la ciència i avantatges financers i reputacionals a les universitats. De l'altra, però, existeixen dificultats estructurals —menys finançament i dèficits organitzatius—, es treballa amb llengües que no són l'anglès (Cabral, 2007) i part de l'agenda investigadora s'ocupa de temes locals-nacionals —les ciències socials resulten supèrflues si no es vinculen a les qüestions del món social en què es desenvolupen— difícilment compatibles amb una idea d'internacionalització de biaix anglosaxó.

En alternativa a la racionalitat neoliberal que domina el discurs de la publicació científica, existeixen altres concepcions que sí que reconeixen les constriccions socioestructurals. És a dir, no es resignen a la inevitabilitat d'aquella racionalitat alhora que admeten les limitacions de les propostes alternatives. Aquí, per citar aquelles que conec més bé, cal fer referència a la publicació en accés obert (Sádaba Rodríguez, 2014), la impugnació del FI com a criteri d'avaluació, finançament, contractació i promoció laboral per part de la Declaració de San Francisco sobre Avaluació Científica (DORA, 2013) o la moderació en el seu ús recomanada en el Manifest de Leiden (Hicks et al., 2015) i la reflexió oberta des del col·lectiu Indocentia sobre la universitat i el sistema d'avaluació del professorat (Fernández-Savater, 2016). Cap d'elles resta

valor a la publicació científica, però no concedeixen a la bibliometria la facultat d'avaluar-ne la qualitat mitjançant indicadors suposadament objectius. Eugene Garfield, a qui se sol atribuir la creació del FI, deia això sobre la seua criatura (2006: 93):

L'ús del FI per a avaluar persones té perills inherents. En un món ideal, els avaluadors llegirien cada article i emetrien la seua opinió personal (...). La major part de la gent no té temps per a llegir tots els articles que són rellevants. Encara que ho aconseguiren, la seua opinió estaria condemnada pels comentaris d'aquells que citaren els seus treballs.

Sobre els perills inherents, entenc que l'arquetip de docent-investigador-publicador i el furt intel·lectual del qual forma part en constitueixen una il·lustració. Sobre un món ideal, admet que no hi ha condicions perfectes, encara que sí que n'hi ha de perfectibles. Discutir la racionalitat neoliberal que presideix el discurs gerencialista i albirar altres possibilitats que tinguen en compte les desigualtats i insuficiències estructurals formen part d'aquesta perfectibilitat. Contravenint Garfield, qualsevol programa alternatiu hauria de partir d'una premissa simple i ambiciosa: tenir temps i ganes per a llegir, i jutjar el que és rellevant.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Fons primàries

- Alkema, D. (2015). *Springer Updates: E-books, Journals and Publishing Tips*. Sessió de formació impartida a la Universitat d'Aveiro (Portugal), 7 de maig de 2015. Recuperat de http://portal.doc.ua.pt/formacao/springer_D.pdf
- Baiget, T. i Torres-Salinas, D. (2013). *Informe APEI sobre publicació en revistes científicas. Informe APEI 7*. Gijón: Asociación Profesional de Especialistas en Información. Recuperat de <http://www.apei.es/wp-content/uploads/2013/11/InformeAPEI-Publicacionescientificas.pdf>
- Covey, S. (2003). *Los 7 hábitos de la gente altamente efectiva: La revolución ética en la vida cotidiana y en la empresa*. Buenos Aires: Paidós.
- Hawkins, E. (2012). *Publishing Scientific Research*. Sessió de formació impartida a la Universitat d'Aveiro (Portugal), 17 d'abril de 2012. Recuperat de <https://www.ua.pt/sbidm/biblioteca/PageText.aspx?id=15298>
- Toffolo, L. (2013). *Guia para publicar. GCP – Guide to Getting Publishing*. Sessió de formació impartida a la Universitat d'Aveiro (Portugal), 17 d'octubre de 2013. Recuperat de <https://www.ua.pt/sbidm/biblioteca/PageText.aspx?id=15298>

Torres-Salinas, D. (2013). *Cómo publicar en revistas científicas de impacto: Consejos y reglas sobre publicación científica* (4a ed.). Granada: EC3metrics. Recuperat de <https://ec3metrics.com/repositorio/>

Fonts secundàries

- Alatas, S. F. (2003). Academic Dependency and the Global Division of Labour in Social Sciences. *Current Sociology*, 51(6), 599-613.
- Alonso, L. E. i Fernández Rodríguez, C. J. (2012). El nuevo debate sobre el gerencialismo. ¿Innovación creativa o maquiavelismo financiero? En L. E. Alonso i C. J. Rodríguez (ed.), *La financiarización de las relaciones salariales: Una perspectiva internacional* (p. 104-126). Madrid: Los libros de la Catarata.
- Alonso, L. E. i Fernández Rodríguez, C. J. (2013). Los discursos del management: Una perspectiva crítica. *Lan Harremanak. Revista de relaciones laborales*, 28, 42-69.
- Alvesson, M. (2012). Do we Have Something to Say? From Re-search to Roi-search and back Again. *Organization*, 20(1), 79-90. doi: 10.1177/1350508412460996
- Ampudia de Haro, F. (2017). O impacto de (não) ter impacto: Para uma sociologia crítica das publicações científicas. *Revista crítica de ciências sociais*, 113, 83-106. doi: 10.4000/rccs.6659
- Anderson, G. (2008). Mapping Academic Resistance in the Managerial University. *Organization*, 15(2), 251-270. doi: 10.1177/1350508407086583
- Archambault, E. i Larivière, V. (2009). History of the Journal Impact Factor: Contingencies and Consequences. *Scientometrics*, 79(3), 635-649.
- Blagojevic, M. i Yair, G. (2010). The Catch 22 Syndrome of Social Scientists in the Semiperiphery. Exploratory Sociological Observations. *Sociologija*, 52(4), 337-358.
- Beigel, F. (2013). El sistema académico mundial y las perspectivas del conocimiento producido en la periferia. *Pensamiento universitario*, 15, 15-34.
- Bennett, K. (2014a). Introduction. The Political and Economic Infrastructure of Academic Practice: «The Semiperiphery» as a Category for Social and Linguistic Analysis. En K. Bennett (ed.), *The Semiperiphery of Academic Writing. Discourses, Communities and Practices* (p. 1-10). Londres: Palgrave MacMillan.
- Bennett, K. (2014b). The «Butler» Syndrome: Academic Culture on the Semiperiphery. *Revista Canaria de Estudios Ingleses*, 69, 155-171.
- Berg, L. D., Huijbens, E. H. i Larsen, H. G. (2016). Producing Anxiety in the Neoliberal University. *The Canadian Geographer*, 60(2), 168-180.
- Bourdieu, P. (2008). *Homo Academicus*. Buenos Aires: Siglo XXI.
- Burrows, R. (2012). Living with the h-index? Metric Assemblages in the Contemporary Academia. *The Sociological Review*, 60(2), 355-372.
- Cabral, J. (2007). Língua e hegemonia nas ciências sociais. *Análise social*, 182, 233-237.
- Comissió de les Comunitats Europees (2005). *Movilizar el capital intelectual de Europa: Crear las condiciones necesarias para que las universidades puedan contribuir plenamente a la estrategia de Lisboa*. Brussel·les: Comissió de les Comunitats Europees.
- Chiapello, È. i Fairclough, N. (2002). Understanding the New Management Ideology: A Transdisciplinary Contribution from Critical Discourse and New Sociology of Capitalism. *Discourse & Society*, 13, 185-208.
- De Angelis, M. i Harvie, D. (2009). Cognitive Capitalism and the Rat Race: How Capital Measures Immaterial Labour in British Universities. *Historical Materialism*, 17(3), 3-30.
- De Marinis, P. (1999). Gobierno, gubernamentalidad, Foucault y los anglofoucaultianos (o un ensayo sobre la racionalidad política del neoliberalismo). En R. Ramos i F. García Selgas (ed.), *Globalización, riesgo, reflexividad: Tres temas de la teoría social contemporánea* (p. 73-103). Madrid: CIS.
- DORA, Declaració de San Francisco sobre Avaluació Científica (2013). *Proposal for Thomson Reuters to Modify the Journal Impact Factor*. Recuperat de <https://sfdora.org/read/>
- Elias, N. (1987). *El proceso de la civilización*. Madrid, Ciutat de Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- Espeland, W. N. i Sauder, M. (2007). Rankings & Reactivity: How Public Measures Recreate Social World's. *American Journal of Sociology*, 113(1), 1-40.
- Fernández-Ríos, L. i Rodríguez-Díaz, J. (2014). The Impact Factor Style of Thinking: A New Theoretical Framework. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 14, 154-160.

- Fernández Rodríguez, C. J. (ed.) (2007a). *Vigilar y organizar: Una introducción a los Cultural Management Studies*. Madrid: Siglo XXI.
- Fernández Rodríguez, C. J. (2007b). *El discurso del management: Tiempo y narración*. Madrid: CIS.
- Fernández-Savater (2016, febrer 19). Disciplinar la investigación, devaluar la docencia: cuando la universidad se vuelve empresa. *Eldiario.es*. Recuperat de http://www.eldiario.es/interferencias/Disciplinar-investigacion-devaluar-docencia-Universidad_6_486161402.html
- Garfield, E. (2006). The History and Meaning of the Journal Impact Factor. *The Journal of the American Medical Association*, 295(1), 90-93.
- Gómez, L. i Jódar, F. (2013). Ética y política en la universidad española: La evaluación de la investigación como tecnología de la subjetividad. *Athenea digital: Revista de pensamiento e investigación social*, 13(1), 81-98. doi: <http://dx.doi.org/10.5565/rev/athenead/v13n1.1169>
- Goyanes, M. (2015). Hacia una investigación estandarizada. *Observatorio (OBS) Journal*, 9(3), 85-99. doi: <http://dx.doi.org/10.7458/obs932015826>
- Hamel, R. E. (2007). The Dominance of English in the International Scientific Periodical Literature and the Future of Language Use in Science. *AILA Review*, 20, 53-71.
- Heilbron, J. (2014). The Social Sciences as an Emerging Global Field. *Current Sociology*, 62(5), 685-703.
- Herzog, B., Pecourt, J. i Hernández i Dobon, F. (2015). La dialéctica de la excelencia académica: De la evaluación a la medición de la actividad científica. *Arxius de sociologia*, 32, 69-82.
- Hicks, D. i Potter, J. (1991). Sociology of Scientific Knowledge: A Reflexive Citation Analysis or Science Disciplines and Disciplining Science. *Special Studies of Science*, 23(3), 459-501.
- Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., Ricjke, S. i Rafols, I. (2015). Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, 520, 429-431.
- Hyde, A., Clarke, M. i Drennan, J. (2013). The Changing Role of Academics and the Rise of Managerialism. En B. M. Kehm i U. Teichler (ed.), *The Academic Profession in Europe: New Tasks and Challenges* (p. 39-52). Heidelberg/Londres/Nova York: Springer.
- Hyndess, B. (1997). *Disertaciones sobre el poder: De Hobbes a Foucault*. Madrid: Talasa.
- Kehm, B. M. i U. Teichler, U. (ed.) (2013). *The Academic Profession in Europe: New Tasks and Challenges*. Heidelberg/Londres/Nova York: Springer.
- Klikauer, T. (2015). What is Managerialism? *Critical Sociology*, 41(7-8), 1103-1119.
- Larivière, V., Haustein, S. i Mongeon, P. (2015). The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era. *PLoS ONE*, 10(6). doi: <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0127502>
- Marugán Pintos, B. i Cruces Aguilera, J. (2013). Fragmentación y precariedad en la Universidad. *Sociología del trabajo*, 78, 10-34.
- Meriläinen, S., Tienari, J., Thomas, R. i Davies, A. (2008). Hegemonic Academic Practices: Experiences of Publishing from the Periphery. *Organization*, 15(4), 584-597. DOI: 10.1177/1350508408091008
- McFarlane, B. i Cheng, M. (2008). Communism, Universalism and Disinterestedness: Re-examining Contemporary Support Academics for Merton's Scientific Norms. *Journal of Academic Ethics*, 6(1), 67-78.
- Rose, N. i Miller, P. (1992). Political Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173-205.
- Sádaba Rodríguez, I. (2014). El acceso abierto en ciencias sociales: Notas sociológicas sobre publicaciones, comunidades y campos. *Argumentos de razón técnica*, 17, 93-113.
- Santiago, R., Carvalho, T. i Ferreira, A. (2013). As universidades portuguesas na senda da investigação empreendedora: Onde estão as diferenças? *Análise social*, 208, 594-620.
- Strathern, M. (ed.) (2000). *Audit Cultures: Anthropological Studies in Accountability, Ethics and the Academy*. Londres / Nova York: Routledge.
- Villasante, M. (2016, desembre 21). El profesor orquesta: Un modelo que lastra a la universidad española. *El Mundo*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/f5/campus/2016/12/21/585999eee2704e98698b45fc.html>

NOTA BIOGRÀFICA

Fernando Ampudia de Haro es graduà en Sociologia (1998) i completà un doctorat (2004) en Sociologia a la Universidad Complutense de Madrid. Màster en Economia Social i Solidària en ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa (2016), va rebre el Premi Extraordinari de la Universidad Complutense per la seua tesi doctoral *La civilización del comportamiento: buenos modales y civilidad en España desde la Edad Media hasta nuestros días*.

Investigador postdoctoral. Beca d'investigació postdoctoral d'FCT (2006-2012) a l'Institut d'Història Contemporània (IHC - Universidade Nova de Lisboa). Combina la investigació amb la docència en diferents universitats, tant a Espanya com a Portugal.

Les seues publicacions comprenen diverses àrees: sociologia històrica, sociologia política, sociologia de les emocions, sociologia de la cultura i sociologia econòmica. Les seues principals línies d'investigació són els processos civilitzatoris, els estudis de governamentalitat i els models socials de comportament i emocions.

